

Ćwiczenie nr 9

Pomiar rezystancji metodą porównawczą.

1. Cel ćwiczenia

Celem ćwiczenia jest praktyczne poznanie różnych metod pomiaru rezystancji, a konkretnie zapoznanie się z metodą porównawczą.

2. Dane znamionowe

Przed przystąpieniem do wykonywania ćwiczenia zapoznać się i odnotować w protokole dane znamionowe i zakresy pomiarowe sprzętu i przyrządów pomiarowych.

3. Zagadnienia wprowadzające

Metoda porównawcza pomiaru rezystancji polega na porównaniu wielkości mierzonej z wzorcem. Metoda ta zaliczana jest do metod bezpośrednich. Stosowane są dwa układy pomiarowe:

- do pomiaru małych rezystancji,
- do pomiaru dużych rezystancji.

Do pomiaru małych rezystancji stosuje się metodę porównawczą zwaną napięciową - schemat układu pomiarowego jak na rys.1. Jeżeli prąd I płynący w obwodzie przez rezystory R_X i R_d będzie stały mimo dowolnego przyłączenia woltomierza, to spadki napięć na oporach będą proporcjonalne do ich rezystancji zgodnie ze wzorem:

$$\frac{U_X}{R_X} = \frac{U_d}{R_d}$$

a stąd:

$$R_X = \frac{U_X}{U_d} \cdot R_d$$

Ze względu na to, że metoda ta służy do pomiaru małych rezystancji, do zasilania układu stosuje się źródło o niskim napięciu oraz opornik suwakowy R_S , który ogranicza prąd w obwodzie umożliwiając także jego regulację.

Do pomiaru dużych rezystancji, powyżej $100\text{k}\Omega$ stosuje się metodę porównawczą zwaną prądową - schemat układu pomiarowego jak na rys.2. W układzie tym występuje zależność: przy stałym napięciu zasilającym, rezystancja mierzona R_X jest tyle razy mniejsza/większa od wzorcowej R_d ile razy prąd I_X płynący przez rezystancję mierzoną będzie większy/mniejszy od prądu płynącego przez R_d . Można przyjąć, że:

$$\frac{R_X}{R_d} = \frac{I_d}{I_X}$$

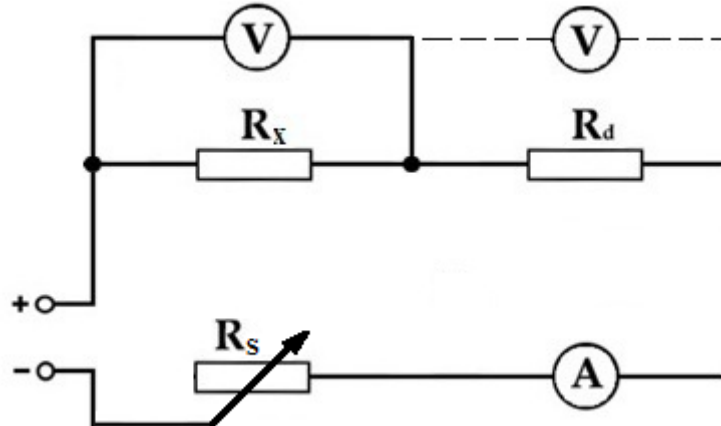
stąd:

$$R_X = \frac{I_d}{I_X} \cdot R_d$$

4. Program ćwiczenia

4.1 Pomiar rezystancji - metoda napięciowa

Zmontować układ pomiarowy jak na rys.1.

Rys. 1. Schemat układu pomiarowego dla metody napięciowej.

Metoda napięciowa - sposób 1:

- na rezystorze wzorcowym R_d ustawić rezystancję wskazaną przez nauczyciela,
- woltomierz przyłączyć do rezystora R_x , rezystor R_s nastawiać na wartość maksymalną rezystancji,
- rezystorem R_s ustawić taką wartość prądu w obwodzie, aby uzyskać odpowiednio duże wskazanie woltomierza,
- odczytać z woltomierza wartość napięcia U_x - wynik zanotować w tabeli 1,
- przełączyć woltomierz do rezystora R_d i odczytać wartość napięcia U_d - wynik zanotować w tabeli 1,
- obliczyć wartość rezystancji R_x na podstawie wzoru: $R_x = \frac{U_x}{U_d} \cdot R_d$.

Wykonać po trzy pomiary dla trzech różnych rezystancji R_x , wyniki zestawić w tabeli 1.

Tabela 1: Wyniki pomiarów dla metody napięciowej.

	U_x	U_d	R_d	I	R_x	R_{XW}	R_n	ΔR_x	δR_x	Uwagi
	[V]	[V]	[Ω]	[mA]	[Ω]	[Ω]	[Ω]	[Ω]	[%]	
R_{X1}										
R_{X2}										
R_{X3}										

gdzie:

U_x – napięcie na rezystorze badanym R_x ,

U_d – napięcie na rezystorze wzorcowym R_d ,

R_d – rezystancja rezystora wzorcowego,

I - natężenie prądu płynącego w układzie pomiarowym,
 R_X – obliczona rezystancja rezystora badanego,
 R_{XW} – rezystancja wypadkowa (średnia) rezystora badanego z trzech pomiarów,
 R_n – wartość znamionowa rezystancji rezystora badanego,
 ΔR_X – błąd bezwzględny pomiaru rezystancji:

$$\Delta R_X = R_{XW} - R_n$$

δR_X – błąd względny pomiaru rezystancji:

$$\delta R_X = \frac{\Delta R_X}{R_n} \cdot 100\%$$

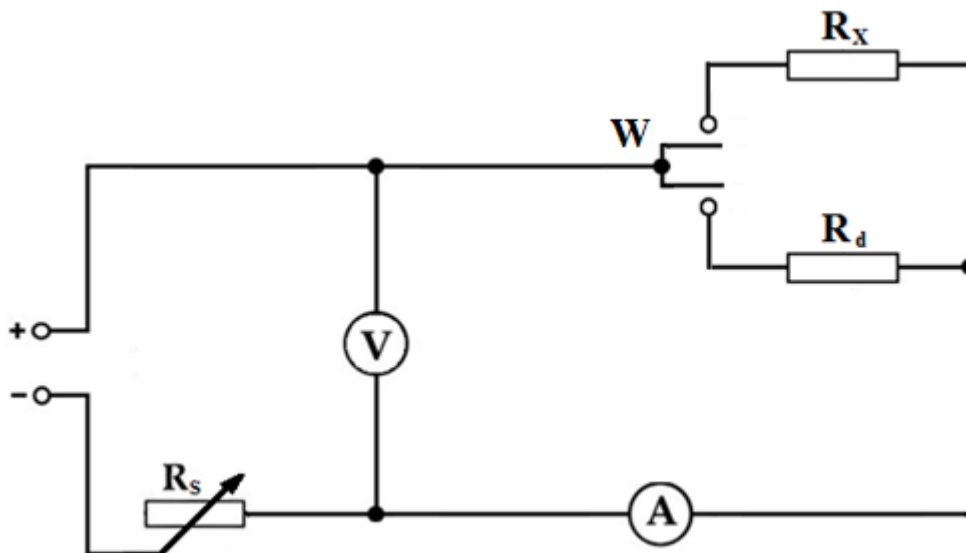
Metoda napięciowa - sposób 2:

- przyłączyć do rezystora R_X woltomierz V_1 , a do rezystora R_d woltomierz V_2 ,
- w obu woltomierzach ustawić jednakowy zakres pomiarowy,
- rezystorem R_S ustawić żadaną wartość prądu w obwodzie,
- tak regulować wartość rezystora wzorcowego R_d , aby uzyskać jednakowe wskazania na obu woltomierzach,
- po uzyskaniu jednakowych wskazań woltomierzy, rezystancja rezystora badanego R_X jest równa rezystancji rezystora wzorcowego R_d , przy której nastąpiło zrównanie wskazań woltomierzy.

Wykonać po trzy pomiary dla trzech różnych rezystancji R_X , wyniki zestawić w tabeli sporządzonej na wzór tabeli 1.

4.2 Pomiar rezystancji - metoda prądowa

Zmontować układ pomiarowy jak na rys.2.

Rys. 2. Schemat układu pomiarowego dla metody prądowej.

Metoda prądowa:

- rezystor R_S nastawić na wartość maksymalną rezystancji,
- jednym z klawiszy łącznika świecznikowego W włączyć w obwód rezystor R_X (rezystor R_d pozostaje odłączony),

- rezystorem R_S ustawić taką wartość prądu w obwodzie, aby uzyskać odpowiednio duże wskazanie woltomierza,
- odczytać z amperomierza wartość prądu I_X - wynik zanotować w tabeli 2,
- odłączyć od obwodu rezystor R_X , a drugim klawiszem łącznika świecznikowego W włączyć w obwód rezystor wzorcowy R_d ,
- tak regulować wartość rezystora wzorcowego R_d , aby na amperomierzu uzyskać wskazanie identyczne jak w przypadku obwodu z rezystorem R_X ,
- po uzyskaniu jednakowych wskazań amperomierza dla obwodu z rezystorem R_X i dla obwodu z rezystorem R_d , rezystancja rezystora badanego R_X jest równa rezystancji rezystora wzorcowego R_d , przy której nastąpiło zrównanie wskazań amperomierza dla obu pomiarów.

Wykonać po trzy pomiary dla trzech różnych rezystancji R_X , wyniki zestawić w tabeli 2.

Tabela 2: Wyniki pomiarów dla metody prądowej.

	I_X	I_d	R_d	U	R_X	R_{XW}	R_n	ΔR_X	δR_X	Uwagi
	[mA]	[mA]	[Ω]	[V]	[Ω]	[Ω]	[Ω]	[Ω]	[%]	
R_{X1}										
R_{X2}										
R_{X3}										

gdzie:

I_X – prąd płynący przez rezystor badany R_X ,

I_d – prąd płynący przez rezystor wzorcowy R_d ,

R_d – rezystancja rezystora wzorcowego,

U - napięcie wskazane przez woltomierz,

R_X – obliczona rezystancja rezystora badanego,

R_{XW} – rezystancja wypadkowa (średnia) rezystora badanego z trzech pomiarów,

R_n – wartość znamionowa rezystancji rezystora badanego,

ΔR_X – błąd bezwzględny pomiaru rezystancji:

$$\Delta R_X = R_{XW} - R_n$$

δR_X – błąd względny pomiaru rezystancji:

$$\delta R_X = \frac{\Delta R_X}{R_n} \cdot 100\%$$

UWAGA: Pomiary można wykonywać dopiero po sprawdzeniu układu przez nauczyciela prowadzącego zajęcia.

5. Zagadnienia sprawdzające

- 1) Wyprowadzić wzór $R_X = \frac{U_X}{U_d} \cdot R_d$ i uzasadnić dlaczego zamiast wielkości U_X i U_d można podstawić wartości wychyleń wskazówki woltomierza α_x i α_d ?
- 2) Omówić zakres pomiarowy metody porównawczej napięciowej.

- 3) Wyprowadzić wzór $R_X = \frac{I_d}{I_X} \cdot R_d$ i omówić go.
- 4) Omówić zakres pomiarowy metody porównawczej prądowej.
- 5) Obliczyć dokładność pomiaru w obu metodach.
- 6) Wymienić kryteria, od których zależy wybór metody pomiaru rezystancji.
- 7) Powiedzieć jakim wartościom rezystancji mierzonej R_X odpowiadają wskazania $\alpha = \alpha_{\max}$ i $\alpha = 0$ omomierza szeregowego, a jakim omomierza równoległego?
- 8) Omówić charakter podziałki omomierza szeregowego i równoległego.
- 9) Czym różnią się metody pomiaru rezystancji między sobą?
- 10) W jakich zakresach oporności stosuje się metodę porównawczą prądową?
- 11) Omówić metodę porównawczą pomiaru rezystancji.